

RELAȚIILE BILATERALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA LA ETAPA ACTUALĂ

CUJBA Anastasia,

MA, doctorandă, lector universitar,

Universitatea de Stat din Moldova,

Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

Departamentul Relații Internaționale

This article represents a vision of bilateral relations on political, security and economic fields between the Republic of Moldova and Ukraine. Currently, due to circumstances of formed system in the region, states in common promote European integration vector; face with separatist phenomenon; colaborate within European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM). Now Moldova and Ukraine supports each other's integrity, as ever and being neighboring countries still remain strategic partners.

Keywords: political dialogue, neighborhood policy, regional cooperation, political crisis, sovereignty, territorial integrity, international law, separatist phenomenon, economic cooperation, trade balance.

Desfășurarea relațiilor de prietenie și bună vecinătate între Republica Moldova și Ucraina prezintă un factor important în politica externă a fiecăreia. Evoluția acestora a început în 1991, când statele și-au declarat independența. Pe parcursul a 25 de ani, statele au avut de dezvoltat atât subiecte ce prezentau depunerea eforturilor în comun acord (activitatea în organizații regionale precum OCEMN, GUAM; cooperarea regională în cadrul Euroregiunilor "Dunărea de Jos", "Prutul de Sus", "Nistru"; mecanismul de negocieri în formatul „5+2” în soluționarea conflictului transnistrean; promovarea vectorului intergării europene), cât și unele litigii, ce amplasau statele în zona confruntării (probleme de frontieră, energetice, embargouri). Cel din urmă factor este ceva firesc în politica externă a două state vecine, din momentul ce fiecare își au „propriul interes național, care într-un mod sau altul determină acțiunea politică” [1].

La momentul actual, în plan extern, se observă o scădere a activității bilaterale a relațiilor moldo-ucrainene. Aceasta se datorează faptului existenței destabilizării situației politice interne a Ucrainei, în urma inițierii crizei din 2013-2014, precum și a instabilității guvernării din Republica Moldova. Dar totuși, între aceste două state vecine, cu un trecut comun în cadrul URSS-ului, cu aceleași probleme ale politicii interne la prezent, și cu aspirații europene spre o aderare la UE în viitor, există relații în toate domeniile vieții sociale ale statelor.

Un subiect, ce unesc forțele ambelor state, este susținerea și încurajarea reciprocă în continuare a recunoașterii statului independent, integru și suveran. Astfel, la 2 martie 2014, în ziua comemorării a victimelor războiului de pe Nistru, conducerea Republicii Moldova, în frunte cu Președintele Nicolae Timofti a reacționat fața de intervenția armată rusă în Crimeea: ”Republica Moldova își exprimă profunda îngrijorare în legătură cu ultimele evoluții din Ucraina, în special privind situația în jurul peninsulei Crimeea, și acțiunile cu caracter militar întreprinse de autoritățile Federației Ruse. Republica Moldova subliniază importanța respectării suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei și neadmiterii violării principiilor dreptului internațional. În vederea prevenirii acțiunilor ce pot conduce la destabilizarea în continuare a situației în regiune, Republica Moldova cheamă să fie utilizate de urgență toate mecanismele internaționale pentru soluționarea crizei exclusiv pe căi diplomatice” [2].

Cu privire la această problemă, peste 4 zile mai târziu, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația în legătură cu evoluția situației din Ucraina, în care se exprimă solidaritate cu Rada Supremă a Ucrainei în efortul de a asigura stabilitatea și viitorul european al Ucrainei, stat vecin, partener și prieten al Republicii Moldova; se constată că pericolul major al evenimentelor din Ucraina, în special al celor din Crimeea, rezidă în subminarea integrității teritoriale și a suveranității Ucrainei, ceea ce poate avea consecințe grave asupra altor țări din regiune; se face apel la Organizația Națiunilor Unite, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Uniunea Europeană, Comunitatea Statelor Independente să aplice toate instrumentele dreptului internațional și mecanismele de mediere pentru a nu admite escaladarea conflictului și pentru a asigura pacea și stabilitatea în Ucraina și în întreaga regiune; se susține poporul ucrainean și dreptul Ucrainei de a-și decide viitorul prin mecanisme democratice și libere [3].

În ziua desfășurării referendum-ului în Peninsula Crimeea (18 martie 2014), 96,6% dintre cei 83% de participanți la vot din întreaga populație a Crimeii, au fost în favoarea alipirii la Rusia. În această situație, Prim-ministrul Republicii Moldova, Iurie Leanca, a reafirmat, la Kiev, sprijinul său pentru Ucraina, reiterând că autoritățile de la Chișinău nu recunosc rezultatele referendumului ilegal din Crimeea. În același timp, autoritățile de la Kiev, în persoana Președintelui Radei Supreme, Oleksandr Turcinov, în funcție și de Președinte interimar al Ucrainei, recepționind sprijinul din partea Republicii Moldova, a menționat: "Mizăm pe faptul că Ucraina va avea în continuare această susținere din partea Moldovei. Știm că țara dumneavoastră a trecut prin aceeași situație, statele noastre au aceeași istorie, ne leagă o mare prietenie și țările noastre au ales aceeași cale – integrarea europeană – și sper că vom reuși” [4]. Este evident că Ucraina apreciază susținerea din partea Republicii Moldova într-un moment în care se confruntă direct cu problema separatismului.

La momentul alegerii Președintelui Ucrainei Petro Poroșenko, la 7 iunie 2014 [5], din partea Republicii Moldova iarăși se demonstrează solidaritatea pentru clasa

politică a statului vecin, Președintele Republicii Moldova Nicolae Timofti participând la ceremonia de investitură a celui de al cincilea președinte al Ucrainei independente.

În ajunul alegerilor parlamentare în Republica Moldova din 30 noiembrie 2014, la invitația dlui Nicolae Timofti, s-a întreprins o reuniune trilaterală dintre acesta, Președintele Republicii Polone, Bronisław Komorowski, și Președintele Ucrainei, Petro Poroșenko (reuniunea Domniilor sale a avut loc și în contextul acțiunilor comemorative în Europa Centrală și de Est, organizate cu ocazia celor 25 de ani de la căderea Cortinei de Fier). În cadrul ședinței, Președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a declarat că alegerile parlamentare din Republica Moldova din 30 noiembrie, sunt cruciale pentru stabilitatea din întreaga regiune. Șeful statului ucrainean și-a exprimat speranța că alegătorii moldoveni vor confirma în cadrul scrutinului opțiunea europeană de dezvoltare a țării [6]. De asemenea, s-au discutat teme ce țin de dezvoltarea dialogului politic și a contactelor directe, perspectivele reglementării conflictelor și consolidării păcii și securității în regiune, interacțiunea țărilor și sprijinul reciproc în cadrul inițiativelor regionale și al organizațiilor internaționale; s-au examinat și oportunitățile de aprofundare a cooperării în domeniile comercial-economic și umanitar, în special consolidarea securității energetice, modernizarea infrastructurii de frontieră cu sprijinul Uniunii Europene. Un loc aparte l-a avut schimbul de opinii asupra reglementării conflictului transnistrean, unde s-a subliniat despre importanța continuă a Ucrainei ca actor decisiv în acest proces, precum și necesitatea dinamizării dialogului cu privire la soluționarea politică a conflictului. Totodată, Președintele Nicolae Timofti remarcând poziția fermă a Republicii Moldova față de integritatea Ucrainei, pentru parcursul democratic și pentru opțiunea pro-europeană, pe care poporul ucrainean a reconfirmat-o la recente alegeri parlamentare, a consfințit faptul că succesul Ucrainei este și în interesul național al Republicii Moldova.

Revenind la subiectul independenței statelor, recent, pe data de 27 august 2016, la 25 de ani de independență a Republicii Moldova, Petro Poroshenko felicitând statul nostru, a menționat: ”Sunt convins că dezvoltarea în continuare a unei colaborări cuprinzătoare dintre Ucraina și Republica Moldova ne va ajuta să depășim toate provocările din domeniul securității regionale și să devenim parte a spațiului european unit” [7]. Aici se observă tendința statelor asupra evoluării stadiului actual și a perspectivelor dezvoltării relațiilor bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina în diverse domenii de interes reciproc: promovarea în continuare a dialogului politic moldo-ucrainean, intensificarea cooperării comercial-economice și activizarea interacțiunii în sfera umanitară.

Problemele date sunt abordate și la nivel ministerial în domeniul politicii externe, prin întruniri (dintre Ministrul de externe al Republicii Moldova, Andrei Galbur și Ambasadorul Ucrainei, Ivan Gnatâșin, din 16 august 2016 [8]; dintre Ministrul de externe al Republicii Moldova Andrei Galbur și Ministrul de externe ucrainean Pavlo Klimkin din 12 iulie 2016, în marja celei de-a VII-a reuniuni informale a miniștrilor afacerilor externe ai Parteneriatului Estic care s-a desfășurat la

Kiev [9]), care au conturat și mai bine ultimele evoluții în relațiile bilaterale moldo-ucrainene, dezvoltarea dialogului politic, dinamizarea schimburilor comercial-economice, reluarea activității Comisiei interguvernamentale moldo-ucrainene pentru cooperare comercial-economică, evoluarea procesului de reglementare a problemei transnistrene și a situației din Donbass.

Un alt subiect actual, ce presupune eforturi continue ale Republicii Moldova și Ucrainei îl prezintă obiectivul principal al politicii externe de integrare europeană, și respectiv alinierea situației socio-economice și politice ale ambelor state la standardele europene. În viziunea Bruxelles-ului, Ucraina, Republica Moldova și Georgia, formează un fel de trio, un grup de țări semnatare ale Acordului de Asociere, care ar avea potențialul ca, unificându-și forțele și făcând schimb de experiență în domeniul reformelor, să poată merge în grup cu tempouri mai rapide în direcția integrării europene [10]. Însă, atât Republica Moldova, cât și Ucraina se confruntă la moment cu un șir de factori, care influențează în mod direct asupra evoluării pozitive a procesului de integrare europeană a ambelor state.

Guvernarea actuală din Republica Moldova și din Ucraina, deși susține și promovează întru totul vectorul european, tot ea se face vinovată în tergiversarea desfășurării procesului integrării europene, cauzat de incapacitatea de luare a deciziilor la nivel intern, extern, precum și de inabilitatea de implementare eficientă a reformelor europene.

O problemă acută se consideră a fi corupția, și deși UE lobează activ pentru eficientizarea activității structurilor anticorupție ale statelor, corupția, din păcate, prosperă nu doar la nivel înalt, dar este caracteristică și vieții de zi cu zi. Lupta cu corupția nu va indica rezultate pe termen scurt, aceasta mai degrabă reprezintă un deziderat pe termen lung, și doar cu condiția că se va menține vectorul general al politicii externe orientat către UE [10].

Prezența fenomenului separatist în ambele state, este un alt element, care este în contradicție cu cerințele UE. Nesoluționarea conflictului transnistrean pe parcursul a mai mult de 20 de ani, și prezența ostilităților în plină desfășurare în Estul Ucrainei, nu pot să nu treacă în vizorul europenilor drept un factor ce încetinește calea de integrare europeană a acestor țări. Cu atât mai mult, că un subiect al formatului de reglementare 5+2 în soluționarea conflictului transnistrean îl prezintă Ucraina, care la moment se confruntă cu situație asemănătoare.

Ucraina mulți ani la rând nu s-a manifestat ca adept activ al Chișinăului în reglementarea transnistreană – chiar dacă formal aceasta avea poziții corecte, la nivel neoficial, de facto susținea regimul separatist din Transnistria. Acum Kievul oficial pare să-și fi schimbat abordarea, în special în lumina a ceea ce s-a întâmplat în Crimeea și Donbass [10].

Totuși soluționarea conflictelor în aceste două state și păstrarea status-quo-ului este extrem de problematic din cauza gradul ridicat de rivalitate geopolitică dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană, care-și spun cuvântul în regiune. Acest

antagonism intensifică mult contradicțiile existente, făcându-le imposibil de gestionat în totalitate de astfel de actori mici, precum sunt Chișinăul și Tiraspolul, Kievul și Donbassul [11].

O importanță deosebită în relațiile moldo-ucrainene o deține problemele de frontieră (Palanca cu autostrada Odessa-Reni; Portul din Giurgiulești; Centrala Novo-Dnestrovsk), care pînă în prezent încă nu au încheiat disputele în negocierile dintre părți. Cît privește însă securitatea segmentului transnistrean al frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina, pe 29 mai 2015, a fost marcată o alertă din partea Kievului, cînd șeful Serviciului ucrainean al frontierei de stat, Viktor Nazarenko, a declarat că regiunea dată se află sub amenințare militară. Această alertă a fost cauzată de denunțarea de către Parlamentul ucrainean, cu 10 zile înainte, a acordului cu Federația Rusă privind tranzitarea trupelor militare. Problema în cauză, a fost preluată deja de aeroportul Chișinău [12].

Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), inițiată la 7 octombrie 2005, a fost prelungită pentru a patra oară în 2015, și după părerea oficialităților UE, Jan Tombiński, Ambasadorul UE în Ucraina și Pirkka Tapiola, Ambasadorul UE în Republica Moldova, EUBAM este o parte importantă a eforturilor UE de a ajuta cele două țări la implementarea Acordurilor sale de Asociere cu UE și Zonelor de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. De asemenea, contribuția EUBAM la soluționarea problemei transnistrene consolidează cooperarea între Chișinău și Tiraspol pe o serie de aspecte practice, cum ar fi cele vamale, comerciale, de transport și cooperarea în domeniul aplicării legii, care sunt esențiale pentru susținerea dezvoltării și securității regionale [13].

Tot în noiembrie 2015, în cadrul ședinței Consiliului Consultativ al Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM), Republica Moldova și Ucraina au semnat două acorduri noi de cooperare transfrontalieră, care vor contribui la trecerea mai rapidă și ușoară a frontierei lor comune. Primul acord prevede stabilirea controlului comun la Punctul de Trecere a Frontierei (PTF) Pervomaisc-Kuciurhan și va permite transportul prin acest PTF a bunurilor accizabile și non-accizabile pentru import, export și tranzit prin Transnistria. Acest acord va economisi timpul și banii întreprinzătorilor, eliminînd necesitatea de a schimba itinerarul prestabilit pentru oricare bunuri, inclusiv, alcool și tutun, înconjurînd această parte a frontierei și, de asemenea, eliminînd dubla vămuire la Chișinău și Tiraspol. Pe termen lung, acordul ar trebui să contribuie la redeschiderea coridoarelor internaționale de transport prin Transnistria. Cel de-al doilea acord, cu privire la schimbul automat de date privind trecerea frontierei moldo-ucrainene, va spori securitatea prin creșterea transparenței cu privire la circulația vehiculelor și a mărfurilor peste frontiera dată. De asemenea, acest acord ar putea elimina obligația cetățenilor străini, care intră în Transnistria, de a-și înregistra șederea la autoritățile responsabile de managementul migrației din Moldova, evitînd necesitatea de a merge la linia administrativă în partea de vest a Transnistriei [13].

De la nivelul politic și cel al securității la frontiere, este indispensabil de trecut și reliefat evoluția aspectului comercial-economic al statelor vecine în ultimii ani. Dacă e de analizat indicii Comerțului exterior al Republicii Moldova din perioada ianuarie-iunie 2015-2016: [14]

mii dolari SUA

UCRAINA	EXPORT		IMPORT	
	total	ponderea, %	total	ponderea, %
Anul 2015	19127,8	1,93	168600,1	8,49
Anul 2016	23263,3	2,57	171342,3	9,17

atunci, se observă o ușoară creștere atât a exportului (+21,6%), cât și a importului (+1,6%), balanța comercială fiind negativă de -148079,0 mii dolari SUA, importul prevalând de 7,4 ori mai mult decât exportul.

Nivel scăzut al exportului produselor din Republica Moldova în Ucraina se datorează crizei politice critice din interiorul ultimei: alocarea unei părți masive a bugetului statului pentru susținerea armatei în conflictul din regiunea Estică a Ucrainei; reducerea comerțului cu Federația Rusă; creșterea inflației, a tarifelor comunale etc.

Recent, în primăvara anului 2016, ambele state, s-au confruntat cu problema importului masiv de lactate, carne și ciment din Ucraina, care nu a putut să lase indiferenți oficialii Kievului și respectiv ai Chișinăului. După introducerea embargoului la importul produselor agroalimentare din Ucraina în Federația Rusă, producătorii ucraineni au început și mai activ să pătrundă pe piața Republicii Moldova. Au fost acreditate de Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor câteva zeci de companii din țara vecină, care deja fac importuri voluminoase de carne și lapte în Moldova. Drept rezultat, a început îngrijorarea fermierilor moldoveni, care afirmă că din cauza producției importate mai ieftine decât cea autohtonă, Republica Moldova riscă să piardă mai multe întreprinderi avicole și fabrici de lactate [15]. Cu atât mai mult, că potrivit Ministerului Economiei al Republicii Moldova, volumul produselor lactate importate din Ucraina a înregistrat în anul 2015 o creștere semnificativă. Importul de lapte acru, lapte prins și smântână, iaurt, chefir a crescut de 1,5 ori, brânzeturi cu 33 la sută, iar a cîrnașilor, salamurilor și produselor similare de 14 ori [16].

În urma acuzării de concurență neloială din partea producătorilor moldoveni, Ministrul Politicii Agrare și a Alimentației din Ucraina, Alexei Pavlenco, în discursul său ținut la Asociația Europeană de Afaceri din Ucraina, a declarat că închiderea de către Republica Moldova a pieții pentru produsele lactate ucrainene, va determina pe Ucraina să depună plîngere la Organizația Mondială a Comerțului și să aplice bariere comerciale similare nu doar pentru produsele lactate moldovenești, ci și pentru alte categorii de produse [17].

Dar totuși, la 27 aprilie 2016, Republica Moldova a introdus temporar taxe vamale la importul laptelui și produselor lactate, cărnii și cimentului din Ucraina și a stabilit cote la importul acestor produse. Hotărîrea aprobată de Guvern prevede

aplicarea taxelor vamale în regimul de comerț cu țările CSI, până la 31 decembrie 2016. Potrivit hotărârii, la produsele date importate din Ucraina va fi aplicată o taxă vamală de 10-15 la sută [16].

Această problemă a fost discutată și în ordinea de zi în cadrul întrevederii din 6 iunie 2016 la Kiev, dintre vicepremierul Octavian Calmîc, ministru al Economiei și prim-viceprim-ministrul Ucrainei Stepan Kubiv, ministru al Dezvoltării Economice și Comerțului. Partea moldovenească a informat despre caracterul temporar al acestei decizii, care este valabilă până în data de 31 decembrie 2016 [18].

În concluzie, e de menționat faptul, că relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și Ucraina la etapa actuală sunt conturate de circumstanțele sistemului format în regiune. Vectorul integrării europene ale ambelor state este salutat de UE, dar totodată, pune în pericol relațiile acestora cu Federația Rusă, (embargourile au devenit o provocare serioasă pentru producătorii Republicii Moldovei și Ucrainei de realizare pe piețele tradiționale de desfacere rusești), nemaivorbind de problema integrității statale ale țărilor. Totuși, Republica Moldova și Ucraina, în calitate de state vecine se susțin și în continuare rămân a fi parteneri strategici reciproci.

Referințe bibliografice:

1. Morgenthau Hans J. Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Iași: Polirom, 2007, p.50.
2. Poziția Republicii Moldova față de situația din Ucraina.<http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/pozitia-republicii-moldova-fata-de-situatia-din-ucraina> (vizitat pe data de 15.08.2016);
3. Declarația Parlamentului Republicii Moldova în legătură cu evoluția situației din Ucraina. <http://www.promis.md/evenimente/declaratia-parlamentului-rm-ucraina/>(vizitat pe data de 15.08.2016);
4. Referendum în Crimeea: R. Moldova nu îl recunoaște. Ce îi transmite Ucraina.<http://www.ziare.com/international/ucraina/referendum-in-crimeea-r-moldova-nu-il-recunoaste-ce-ii-transmite-ucraina-1288398>(vizitat pe data de 15.08.2016);
5. Președintele Nicolae Timofti a participat la ceremonia de învestitură a președintelui Ucrainei, Petro Poroșenko <http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-nicolae-timofti-a-participat-la-ceremonia-de-investitura-a-presedintelui-ales-al-ucrainei-petro-porosenko> (vizitat pe data de 15.08.2016);
6. Președintele Poloniei, Bronisław Komorowski, și președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, efectuează o vizită oficială comună în Republica Moldova. <http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-poloniei-bronisaw-komorowski-si-presedintele-ucrainei-petro-porosenko-efectueaza-o-vizita-oficiala-comuna-in-republica-moldova>(vizitat pe data de 15.08.2016);
7. Mesaje de felicitare din partea șefilor de stat, de Ziua Independenței Republicii Moldova. <http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/mesaje-de-felicitare-din-partea-sefilor-de-stat-de-ziua-independentei-republicii-moldova>(vizitat pe data de 15.08.2016);

8. Ministrul de externe Andrei Galbur l-a primit pe Ambasadorul Ucrainei Ivan Gnatâșin. <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/504772/>(vizitat pe data de 26.08.2016);
9. Ministrul de externe Andrei Galbur s-a întâlnit cu ministrul de externe ucrainean Pavlo Klimkin <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/504556/> (vizitat pe data de 26.08.2016);
10. Gherasimciuk S. Alternativa integrării europene este transformarea Ucrainei și Moldovei într-o „mlaștină geopolitică” între Rusia și UE. În: NEWSLETTER. Sinteze și Dezbateri de Politică Externă. Buletin lunar, august 2016, NR.8 (126). APE
11. Ciurea A. Expert IDIS ”VIITORUL”. Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova. APE
12. Kiev: "Probleme de securitate" pe segmentul transnistrean al frontierei dintre Ucraina și Moldova http://stiri.tvr.ro/kiev--probleme-de-securitate-pe-segmentul-transnistrean-al-frontierei-dintre-ucraina-si-moldova_61046.html (vizitat pe data de 26.08.2016);
13. Moldova, Ucraina și UE facilitează trecerea frontierei moldo-ucrainene. <http://dcfta.md/moldova-ucraina-si-ue-faciliteaza-trecerea-frontierei-moldo-ucrainene>(vizitat pe data de 26.08.2016);
14. Comerțul exterior al Republicii Moldova în ianuarie-iunie 2015-2016. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=336&> (vizitat pe data de 26.08.2016);
15. Republica Moldova ar putea introduce taxe vamale la importul produselor din carne, lactate și ciment din Ucraina <http://www.aparatorul.md/republica-moldova-ar-putea-introduce-taxe-vamale-la-importul-produselor-din-carne-lactate-si-ciment-din-ucraina/> (vizitat pe data de 30.08.2016);
16. Produsele lactate, carnea și cimentul vor fi excluse temporar din comerțul liber cu Ucraina <http://www.moldpres.md/news/2016/04/27/16003401> (vizitat pe data de 30.08.2016);
17. Kievul va reacționa dacă Moldova va închide piața pentru produse lactate ucrainene <http://agora.md/stiri/17308/kievul-va-reactiona-daca-moldova-va-inchide-piata-pentru-produse-lactate-ucrainene> (vizitat pe data de 30.08.2016);
18. Relațiile comercial-economice dintre R. Moldova și Ucraina, discutate la Kiev <https://argumentul.info/2016/06/07/relatiile-comercial-economice-dintre-r-moldova-si-ucraina-discutate-la-kiev/>(vizitat pe data de 30.08.2016).